

Gilgit 写本 *Māndhātāvadāna* 翻刻

熊 谷 泰 直

は じ め に

以下にローマ字翻刻するギルギット写本 *Māndhātāvadāna* (以下MDhA) は、写真版 *Gilgit Buddhist Manuscripts Part 7*¹⁾ の中で [*Divyāvadāna*] ?, *Maitreya-vyākaraṇa*, etc. として整理されている整理番号1432-1587の中、整理番号 1432-1451 までのものである。この写真版の編纂者は整理番号 1432-1587の写本を *Divyavadāna* (以下 Divy) の順序に合わせて整理している。しかし近年、松村恒氏がこの写本を調査した際、整理番号1451の写本に何の介在もなく1550の写本が続くことを確認されたことから、Divy の写本でないことが判明した。すなわち、本来の正しい順序に従えば、コロフォンのある整理番号1451の8行目までが MDhA であり、次に *Mahāsudarśanāvadāna* (以下 MSA) を続けて伝承していることが判る。この順序は現在の Divy の伝承と明らかに異なるものを保っているだけでなく、*Mūlasarvāstivādinaya Bhaiṣajyavastu* (以下BhV)²⁾ の中に伝承される釈尊の前生譚の物語の順序と一致している。³⁾

1) Prof. Raghu Vira and Lokesh Chandra, *Gilgit Buddhist Manuscripts (Facsimile Edition) Part 7, (Śata-Pitaka Series Vol. 10 (7))*, New Delhi 1974.

2) N. Dutt, *Gilgit Manuscripts* Vol. III part I, Srinagar 1947.

3) H. Matsumura, *The Mahāsudarśanāvadāna and The Mahāsudarśanasūtra*, Bibliotheca Indo-Buddhica, No. 47, Delhi 1988, Introduction p. vii.

このギルギット写本の MDhA と、BhV 所収の *Māndhātā* の物語、そして Divy 所収の MDhA⁴⁾ とを比較検討してみると、先ず、BhV 所収の *Māndhātā* の物語は

*yo 'sau rājā māndhātā aham eva sa tena kālena tena samayena/
yan mayā itthaṃ sattvahiṭṭam kṛtaṃ tena nānuttaraṃ jñānam adhigatam
/ kiṃ tv etad dānam anuttarāyāḥ samyaksambodher hetumātrakaṃ
saṃbhāramātrakaṃ/* (N. Dutt, Ibid. p. 97. l. 5-8).

その時マーンダーター王であったのは、実は私だったのである。

このように私は有情の利益をなした、そのことによって無上智に達したのではない。そうではなくて、この布施は無上正等菩提〔を得るため〕の少しの因、少しの糧である。

として物語を終える。そして直後に、*punar api Mahārāja* として *Mahāsudarśana* の物語が始まる。この *Mahāsudarśana* の物語の最後の部分にも、

*syāt khalu te mahārāja tena mayā dānena vā dānasamvibhāgenānuttarā
samyaksambodhir adhigatā iti na khalv evaṃ draṣṭavyam / api
tu tad dānam anuttarāyāḥ samyaksambodher hetumātrakaṃ pratyayamātrakaṃ
saṃbhāramātrakaṃ /* (Ibid. p. 98. l. 6-9).

大王よ。実に彼の私の布施によって、或いは布施の分配によって、無上正等菩提が得られたのであろうと、実にこのように見るべきではない。そうではなくて、その布施は無上正等菩提〔を得るため〕の少しの因、少しの縁、少しの糧である。

という伝承が見られる。したがって BhV の中では *Māndhātā* の物語と *Mahāsudarśana* の物語が決して独立したものでなく、一連の前生譚の中で連続して伝承された物語の中の二つであることが判る。

次に、ギルギット写本の MDhA を見ると、BhV との対応箇所

*yo sau rājā māndhātā aham eva sa tena kālena tena samayena
yat mayā iyaṃ tam satvahiṭṭam (kṛtaṃ tena nānuttaraṃ jñānam adhi)*

4) E. B. Cowell and R. A. Neil, *The Divyāvadāna A Collection of Early Buddhist Legends*, Cambridge 1886, p. 200ff.

*gataṃ api tv asty etad anuttarāyāḥ samyaksambodhe hetumātrakaṃ
pratyayamātrakaṃ sambhāramātrakaṃ* (整理番号1448.8-1449.1)

という伝承が見られる。一部分欠損しているものの、資料としては十分に上記 BhV 所収 *Māndhātā* の物語に相応する。しかしこのギルギット写本では、BhV には見られない二つの「過去の過去物語」が介在して後、*punar api mahārāja* として MSA が始まる。そしてこの MSA の最後にも、

*(syāt khalu mahārā)ja te mayā dānena vā dānasamvibhāgena vā
anuttarā samyaksambodhir adhiḡateti na khalv evaṃ draṣṭavyaṃ
api tu tad dānam anuttarāyās samyaksambodheḡ (hetumātrakaṃ
pratyaya)mātrakaṃ sambhāramātrakaṃ iti*

(H. Matsumura ibid. p. 48 l. 6-9, =整理番号1567.7-8).

という上記の BhV 所収の *Mahāsudarśana* の物語と同様の記述を見出せる。

この伝承によれば、ギルギット写本の MDhA と MSA もまた、BhV 所収の物語のように連続して伝承された物語である要素を残していると言える。しかし、この写本の特徴は、各々の物語の最後に何々アヴァダーナというコロフォンを有することである。すなわち BhV の中に含まれる各々の物語にアヴァダーナという名称を付し、一連の物語のなかで独立性を持たしている。

続いて、Divy 所収の MDhA を見てみると、そこには上記の二つと同様に *yo 'sau rājā mūrdhāto 'ham evānanda tena kālena tena samayena* (Divy, p. 225 l. 22-23.) という伝承が見出されるものの、BhV 所収の物語やギルギット写本のような一連の物語の一つであることを示唆する文章が続かない。しかし、ギルギット写本の MDhA と同じく、二つの「過去の過去物語」は伝承されている。

そこで、ギルギット写本と Divy に伝承される第1の「過去の過去物語」を見ると、最後の部分は

*tasyaiva puṇyasya vipā(kato me nagaram api suvarṇakāñcanaṃ ba)-
bhūva mahāsudarśanasya ramanīyā kuśāvati nāma puri babhūva* (整
理番号1450.3-4, Divy. p. 227 l. 14-16)

まさに、その福德の果報として私の都城も黄金・金でできていた。マハー

スダルジャナには美しいクシャーヴァティ—と言う名の町があった。と締め括られている。この「マハースダルジャナには美しいクシャーヴァティ—と言う名の町があった。」という伝承は *Māndhātā* の物語がアヴァダーナに展開していく上での重要な手掛を残している。この伝承はその内容からして本来 MDhA に付属するものではなく、むしろ次に続く MSA の導入部分と考えられる。この一節に直接 MSA が続くことは十分に可能である。たぶん第2の「過去の過去物語」が後に付け加えられたために、本来の MDhA の第1の「過去の過去物語」と MSA の連結に混同をきたしたと思われる。Divy に到っては、MDhA だけを独立させたために第1の「過去の過去物語」の最後に化石的に保たれたと考えられる。

これらのことから考えると、ギルギット写本に伝承される MDhA と MSA は BhV の物語の順番を踏まえつつ、MDhA—第1の「過去の過去物語」—MSA という構造で、ある時期に伝承されたに違いない。そして、このような連続が起こった時点で、この第1の「過去の過去物語」は *Māndhātā* の過去物語であると同時に、*Mahāśudarsana* に福德の果報を与えるための過去物語にもなっていた訳である。すなわち、*Māndhātā* と *Mahāśudarsana* との両方の物語は過去における業の連続の物語を持つことになり、現在われわれが考えるアヴァダーナ文献の文学形式からみても、アヴァダーナと呼ぶにふさわしいものとなる。さらにそれが成立史上 BhV と Divy 所収の MDhA との中間に位置することも明らかである。Divy 所収の MDhA は BhV から直接に Divy に入れられたのではなく、このギルギット写本の MDhA のような文献がいくつも間に介在して出来上がったと考えられる¹⁾。したがって、Divy 所収の MDhA の混同も含めた発展段階を跡付けるためにはこのギルギット写本の研究が不可欠であり、復元作業の一端として、まずはローマ字翻刻を以下に挙げる。

ローマ字翻刻に使用した特殊記号は以下のとおりである。

-
- 1) 1992年度 愛知学院大学に於ける印度学仏教学第43回学術大会にて、筆者の発表に対して松村恒氏より貴重な御意見を頂いた。それによれば、ギルギット写本には他にも MDhA の発展段階を跡付ける典籍が存在するとのことである。

- /// 写本断片の破損部分を示す。
() 復元による文字。
[] 磨滅しているが解読可能な文字。
.. 磨滅して解読不可能な文字。数は *akṣara* 数を示す。
+ 欠損文字。数は *akṣara* 数を示す。
○ 綴じ穴位置。
◎ 花文字。
ḥ *Jihvāmūlīya*
ḥ *Upadhmanīya*
* *Virāma*

尚、左欄外に *Divy* の対応箇所を示した。また、この写本には *avagraha* は認められないが、便宜上書き加えた。

1432

- D. 214, 20 1. ///+++++[tā].pūrvavidehaṃ dvīpaṃ pratyasthād
rājā māndhātā pūrvavidehadvīpe samanusiṣṭhavān rājñā
māndhātā pūrvavideham dvī
2. ///++++bahūni varṣasahasrāṇi bahūni varṣasata
sahasrāṇi yathāpi tatkr̥tapuṇyaḥ satvaḥ kr̥takuśalo maha-
rdhiko mahā
- D. 214, 22 3. ///++++tatra pūrvavidehaṃ dvīpaṃ samanūsā-
sataḥ ṣaṭ chakrās cyutāḥ punar api māndhātā divaukaśaṃ
yakṣaṃm āmantrayati asti kaści
- D. 214, 24 4. ///++++..ty asti ○ devāvaragodāniyo nāma dvī-
pa riddhaś ca sphitaś ca kṣemaś ca subhikṣaś cākirṇabahu-
janamanuṣyaś ca tam a
- D. 214, 27 5. ///++++māndhātu ○ r etad abhavad asti khalu
jaṃbūdvīpaḥ riddhaś ca sphitaś ca kṣemaś ca subhikṣaś
ca yāvad vṛṣṭaṃ me 'ntaḥpure saptāhaṃ

6. ///+ + + +[de]haṃ dvīpaṃ samanūśiṣṭo me pūrvavi-
dehe dvīpo yāvac chatapamā prāñīsrūyate khalu godā-
niyo nāma dvīpaḥ riddhaś ca sphī
- D. 215, 5 7. ///+ + + bahujanamanuṣyaś ca yanv ahaṃ tam api
gatvānūsāseyam sahaçittotpādāt mahārāja māndhātā
uparivihāyasam abhyu
- D. 215, 8 8. ///+ + + r bhaṭabalāgrakoṭibhiḥ putrasahasraparivṛ[ta]ḥ
saptaratnapurojavaḥ agamad rājā māndhātā gopāniyam
dvīpaṃ pratyasthād rājā mā

1433

- D. 216, 1 1. ///+ + + pacitrām vṛkṣāṃn āpitakajātān evaṃ deva ete
grāmaṇya uttarākauravaṇām manuṣyānām kalpaduṣya-
vṛkṣāḥ yata uttarākauravān manuṣyāḥ
- D. 216, 4 2. ///+ [ya]m apy attra gatvā kalpaduṣyām prāvariṣya-
thaḥ agamat mahārāja rājā māndhātā uttarakurudvīpaṃ
pratyasthād rājā māndhātā utta
3. ///+ + (rā)jā māndhātā uttarakurudvīpe svam bhaṭaba-
lāgram bahūni varṣāṇi bahūni varṣāsatāni bahūni varṣa-
sahasrāṇi bahūni
4. ///+ + + tapuṇyas sa ○ tvaḥ kṛtakuśalo mahardhiko
mahānubhavaḥ svam puṇyaphalam pratyānubhavam tas-
ya tatra svam bhatabalāgram
- D. 216, 15 5. ///+ + + +. i māndhā ○ tā divaukasam yakṣam āman-
trayate asti kiṃcid anyad aśinājñāpitam nāsti deva
abhittrasaṃti de
- D. 216, 17 6. ///+ + + + khabahulā uccesu vimāneṣu cirasthitayaḥ
aho vata devo devāṃs trāyastriṃśām darśanāyopasaṃk-
rīmet* a

- D. 216, 19 7. ///+++++jambūdvīpaḥ riddhaś ca sphitaś ca kṣemaś
ca subhikṣaś cākīrṇabahujanamanuṣyaś ca saṃ[t]i me
saptaratnāni tadyathā cakraratnaṃ ha
8. ///+++++..patirantaṃ pariṇāyakaratanm eva sap-
tamaṃ pūrṇaṃ ca me sahasraṃ putrāṇaṃ sūrāṇaṃ
vīrāṇaṃ varāṅgarūpiṇaṃ para

1434

- D. 216, 23 1. ///+++++[ta]ḥpure hiraṇyavarṣaṃ gato 'smiṃ pūr-
vavidehaṃ dvīpaṃ samanuśiṣṭo me pūrvavideho dvīpaḥ
bahūni varṣāṇi bahūni va
2. ///+++++hūni varṣaśatasahāsrāṇi gatāsmiṃ avarago-
dāniyaṃ dvīpaṃ samanuśiṣṭho me avaragodāniyo dvīpe
vakra
3. ///+++++[ni] varṣasahāsrāṇi bahuni varṣaśatasahā-
srāṇi sugato 'smy uttarakuruṃ dvīpaṃ samanuśiṣṭo me
uttarakuravā dvī
4. ///+++ (ba)hūni ○ varṣaśatāni bahūni varṣasahāsrāṇi
bahūni varṣaśatāsahasrāṇi śruyaṃte devās trāyastṛiṃ
D. 216, 26 5. ///+++..hulāḥ ○ ucceṣu vimāneṣu cirasthitayā yanv
ahaṃ devāṃ trāyastṛiṃsān darśanāyopasaṃkrameyam
iti saha
D. 216, 29 6. ///+++[tā u]parivihāyasam abhyudgataḥ sārđhaṃ aṣṭā-
daśabhir bhaṭabalāgrakoṭibhiḥ saptaratnapurojavaḥ pu-
trasahasraparivṛ
D. 217, 1 7. ///+jaḥ saptakāṃcanapayaḥ parvataḥ parivṛtaḥ atha
rājā māndhātā nimindhare pa[rva]te pratyaṣṭhāt kāṃ-
canamaye tasya tatraṃ sva
D. 217, 3 8. ///sataḥ ṣaṭ cakraś cyutaḥ nimindharāt parvatād vini-
take parvatet pratyaṣṭhāt kāṃcanamaye tasya tatra

svaṃ bhaṭabalāgraṃ samanūsāsataḥ

1435

- D.217, 5 1. ///parvatād aśvakarṇagirau parvvate pratyāṣṭhāt kām-
canamaye tasya tatra svakaṃ bhaṭabalāgraṃ samanūsā-
sataḥ ṣaṭ chakrās cyutāḥ aśvakarṇagireḥ parvvatā
- D.217, 8 2. ///+..mcanamaye tasya tatra svaṃ bhaṭabalāgraṃ
samanūsāsataḥ ṣaṭ chakrās cyutāḥ sudarśanāt parvvatāt
khadirake parvate pratyāṣṭhāt kāmcanamaye ta
- D.217, 11 3. ///+++..sataḥ ṣaṭ chakrās cyutāḥ khadirakāt parva-
tād iśādhāre parvvate pratyāṣṭhāt kāmcanamaye tasya
tatra sva bhaṭabalāgraṃ samanūsāsataḥ
- D.217, 14 4. ///+++++..gandhare pa ○ rvate pratyāṣṭhāt kām-
canamaye tasya tatra s[v]a bhaṭabalāgraṃ samanu-
śāsataḥ ṣaṭ chakrās cyutāḥ //◎atra rā
5. ///+++++++ristathāḥ ○ sudarśanaḥ khadiraka iśā
dhāro yugandharaḥ yugandharāt parvatād uparivihāya-
sam abhyudgataḥ tatra su
- D.217, 17 6. ///+++++++..tāni prativasamṭi taiḥ sa rājā [drṣṭa
ā]gac[ch]an te kathayaty ayam asau kalirājā āgac-
chati tatra durmukho nāma riṣi
- D.217, 20 7. ///+++++++[l]āpra viṣkaṃbhitaḥ tasya cāgrataḥ
pariṇāyakaratanam anuyāti tena riṣayo 'bhihitāḥ ni yac-
chatha brāhmaṇa krodhaṃ nai
- D.217, 23 8. ///+++++++naite vaiśalakā vakā iti yāvad rājā
māndhātā taṃ pradeśam anuprāptaḥ sa kathayati kenai-
tad bhaṭabalāgraṃ viṣkaṃ

1436

1. ///deva riṣibhi rājā kathayati kim eṣāṃ ṛṣiṇāṃ mṛyaṃte

tenokta iva jaṭāḥ s[i]ryatām eṣāṃ jaṭāḥ mama ca purojavāḥ maṃtra ta

2. ///. pāṇayas cāgrato dhāri... r aśvāḥ striratnena rājā vijñāpto deva viṣaya ete paścinaḥ kim abhigacchamtaṃ iti rājñā su

D. 217, 29 3. ///+.. paṃvābhijñāḥ sāksāt kṛtāḥ rājñās ca māndhātur bhaṭabalāgram upanivihāyase maṃ prasthitam sumer[u]-ḥ khalu parvatarāje 'siti

D. 218, 2 4. ///+canamayyāṃ bhū ○ myāṃ pratiṣṭhito 'śītiyojana-sahasrāṇy udakād abhyudgataḥ tad bhavati saṣṭyuttaram yojanaśatasahasram

D. 218, 4 5. ///++sahasrāṇi ○ tad bhavati samamṭataḥ parikṣepeṇa viṃśatyadhikāni triṇi yojanaśatasahasrāṇi abhirūpo darśa

D. 218, 6 6. ///+++s tasya mūrdhani devānāṃ trāyastriṃ[śāṇā]-ṃ sudarśanam [nā]ma nagaram devānāṃ trāyastriṃśā-nāṃ paṃcārakṣā sthāpitāḥ udaka

D. 218, 8 7. ///+++vāḥ mālādhārā sadāmattāḥ catvāraś ca mahā ..[ja]nas tas(y)a rājñā māndhātur udakaniśritair nāgai baṭabalāgram vi

D. 218, 11 8. ///+++deśam anudrāptaḥ sa kathayati kenaitad bha-ṭabalāgram viṣkaṃbhita te kathayamti deva udakaniśri-tair nāgaiḥ rājā kathayati

1437

D. 218, 13 1. ///+++eva me nāgāḥ purojavās samtu te rājñō māndhā-tur agrato 'nuyāyino jātāḥ yāvat teṣāṃ nāgānāṃ rājñō māndhātur a

2. ///+++[sam]prāptaḥ te taiḥ kathayamti prṣṭāḥ kiṃ bhavamto dhavamti te kathayamty eṣa manuṣya rājā

āgacchati tatas tair nāgaiḥ karoṭapāṇayaś ca de

- D. 218, 18 3. ///++...taṃ yāvad rājā āgataḥ tenoktaṃ kenaitad
bhaṭabalāgram viṣkaṃbhitam te kathayaṃti deva ete
karoṭapāṇayo devā e
- D. 218, 20 4. ///++..ti ata ○ eva me karoṭa[pānaya] devāḥ
purojavā bhavaṃtu tatas te grataḥ pradhāvitāḥ yāvāt
teṣāṃ nā
- D. 218, 23 5. ///+..ḥ samprāptāḥ ○ te taiḥ pṛṣṭāḥ kiṃ bhavaṃto
dhāvati ity eṣa manuṣya rājā āgacchati / tatas taiḥ
saṃbhūya nā
- D. 218, 25 6. ///+..gram viṣkaṃbhitam ○ rājā ca māndhātā taṃ
pradeśam anuprāptāḥ teroktaṃ kenaitad bhaṭa[bhā]-
lāgram viṣkaṃbhitam te kathayaṃti de
- D. 218, 27 7. ///+[va]ti mālādhārā eva devāḥ purojavā bhavantu
tatas te 'sya grataḥ dhāvitāḥ teṣāṃ dhāvatāṃ sadāmatā
devāḥ samprāptāḥ
- D. 219, 1 8. ///t. te kathayaṃty eṣa manuṣyarājā āgacchati tatas
taiḥ saṃbhūya punas taṃ bhaṭaba[lā]gram viṣkaṃbhi-
tam rājā ca taṃ pradeśam anuprāptāḥ

1438

- D. 219, 5 1. ///++++..te kathayaṃti deva padāpattair devaiḥ
rājā kathayaṃti sadāmattā eva devāḥ purojavā bhavaṃtu
tatas te 'sya grataḥ dhā
- D. 219, 9 2. ///+++++devāḥ samprāptāḥ te taiḥ pṛṣṭāḥ kiṃ bha-
[va]ṃto dhāvaṃti te kathay[a]+ṣa manuṣyarāja āga-
cchati catvāro mahārājā
- D. 219, 12 3. ///++++..nāsyā śakyam viroddhum iti tatas taiś
caturbhir mahā. . jais trāyastriṃśānām devānām ārocitam

eṣa manuṣya rā

- D. 219, 14 4. ///+ + + + devāḥ ○ saṃlakṣayaṃti [puṅ]yamaheśākhyo
[’yaṃ sa] tvo nāsyā [v]iroddhavyam arghēṇāsya praty-
udgacchāmaḥ tatas te trā
- D. 219, 17 5. ///+ + + . ḥ adrā ○ kṣīd rājā māndhātāḥ sumerumūrdha
[ny a]bhīru[ha]ṃ [nila]nilān vanarājīm megharājīm
ivonnatā dṛṣṭvā
- D. 219, 19 6. ///+ + [ya]te kim etad divaukasa nilanilā vanarājir
megharājīm ivonnatā eṣa deva devānām trāyastriṃśānām
pāriyātrako
- D. 219, 21 7. ///+ . s trāyastriṃśās caturo vārṣikān māsām divyaiḥ
paṃcabhiḥ kāmaguṇais samarpitās samanvaṃgībhūtāḥ
kriḍanti ramaṃte paricāra
- D. 219, 23 8. ///vy(ai)ḥ paṃcabhiḥ kāmaguṇaiḥ samarpitaḥ sama-
nvaṃgībhūtāḥ kriḍata ramatu paricārayatu śrutvā ca
puna rājā māndhātā amātyān ā

1439

- D. 219, 26 1. ///[ma]ṇyo nilanilām vanarāji megharājīm ivonnatām
evaṃ deva eṣa grāmaṇyo devānām trāyastriṃśānām
pāriyātrakaḥ kovidāro
- D. 219, 28 2. ///. ārṣikām māsām divyaiḥ paṃcabhiḥ kāmaguṇai
samarpitās samanvaṃgībhūtāḥ kriḍaṃti ramaṃte pari-
cārayaṃti yūyam api grāma[ṇ]y.
- D. 220, 2 3. ///+. [ai]ḥ samarpitāḥ samanvaṃgībhūtāḥ kriḍata
ramatha paricārayataḥ adrākṣīd rājā māndhātā sumer-
umūrdhamny abhiruham śveta.
- D. 220, 5 4. ///+ + + r divauka ○ saṃ yakṣam āmantrayate / kim
etad divaukasa śvetaśvetām abhrakūṭam ivonnatam eṣā

deva devānāṃ trā

- D. 220, 7 5. ///++++yatra de ○ vās trāyastriṃśāḥ catvāraś ca mahārājāḥ sanniṣaṇṇāḥ sannipatitāḥ devānāṃ ca manu-
ṣyāṇāṃ cārthaṃ
- D. 220, 10 6. ///++++.py atra [ga]miṣyati śrutvā ca puna rājā
māndhātā amātyān āmantrayate paśyatha yūyaṃ grā-
maṇyaḥ śvetaśvetam abhra
- D. 220, 12 7. ///++++.devānāṃ trāyastriṃśānāṃ sudharmā nā-
ma devasabhā yatra devā trāyastriṃśā catvāraś ca
mahārājāḥ sanniṣa
- D. 220, 15 8. ///++++.cārthaṃ cintayaṃti tulayaṃty upaparik-
ṣaṃte yūyam api grāmaṇyo 'tra gamiṣyatha devānāṃ
trāyastriṃśānāṃ sudarśa

1440

- D. 220, 17 1. ///++++[sa]hasrāṇy āyamenārdhatṛṭiyāni yojanasa-
hasrāṇi viṣkaṃtena samantataḥ parikṣepeṇa daśayojana
- D. 220, 19 2. ///++++.kāraiḥ parikṣiptaṃ te prākārāḥ avatṛṭiyāni
yojanāny ucchrāyeṇa teṣu prākāreṣu caturvidhāḥ khoṭa-
kāḥ
- D. 220, 21 3. ///++++ryamayāḥ sphaṭikamayāḥ udvedhakā nirved-
hakāḥ sudarśane nagare ābhyam̐taro bhūmibhāgaḥ ab-
hirūpo darśaniya
- D. 220, 24 4. ///++++.dhā ○ tuśatena vitrito mṛduḥ sumṛduḥ
tadyathā tūlapicur vā karpāsapicur vā nikṣipte pāde
- D. 220, 26 5. ///++++.divyai ○ r māndārakaiḥ puṣpair jānuma-
treṇogheṇa saṃstirṇo [v]ā[y]usaṃyogāc ca pauraṇāni pu
- D. 220, 28 6. ///++..ṇ. saṃst[i]ryaṃte sudarśane nagare ekona-
dvārasahasraṃ dvāre dvāre paṃcaśatāni n[i]lavāsasāṃ

yakṣāṇām s[th]āpi

- D. 221. 2 7. ///+..lāpānām yāvad eva devānām trāyastṛṃsānām
rakṣārthaṃ guptyarthaṃ śobhārthaṃ sudarśanasya naga-
rasya vīthi ardhatṛ[t]i+
- D. 221, 4 8. ///yāmena dvādaśa yojanā śatasahasrāṇi vistāreṇa ab-
hirūpā darśa[n]īr[y]ā prāsādikā kanakabalukāstṛtā can.
... ..[i]++

1441

- D. 221, 6 1. ///ḥ tasyāḥ sīmantakena [v]ividhā puṣkariṇyo māpitāḥ
tāḥ khalu puṣkariṇyaś caturvidhābhir iṣṭikābhiś citāḥ
suvarṇamayibhi rū(p)[y].+
2. ///++..yibhiḥ bhāsu khalu puṣkariṇiṣu caturvidhāni
sopānāni māpitāni suvarṇamayāni rūpyamayāni vaiḍū-
ryamayāni ..+
3. ///+++..ḥś caturvidhābhir vedikābhiḥ parikṣiptāḥ
suvarṇamayibhi rūpyamayibhi vaiḍūryamayibhi sphaṭi-
kamayibhiḥ suvarṇamayya vai
4. ///+++++. m adhiṣṭhā ○ naṃ rūpyamāyā vedikāyāḥ
suvarṇamāyī sūci ālaṃbanam adhiṣṭhānaṃ vaiḍūryamay-
yā vedikāyāḥ
5. ///+++++. [ā]naṃ vaiḍū ○ ryamāyā vedikāyāḥ spha-
ṭikamayī sūci ālaṃbanam adhiṣṭhānaṃ sphaṭikamayyā
vedikāyā vaiḍū
- D. 221, 10 6. ///+++++[kha]lu puṣkariṇyaḥ pūrṇā śītalena vāri-
ṇā kṣaudrakalpenāmbunām utpalapadmakumudapuṇḍarī-
kaśaṃcchannā vici
- D. 221, 12 7. ///+++++jñasvaraiḥ kāmarūpibhir nikūjitāḥ tāsāṃ
sāmaṃtadena puṣpavṛkṣāḥ phalavṛkṣāḥ sujātāḥ susaṃ-

sthitāḥ āpī

D. 221, 15 8. ///++++..ṇa vā mālākārāṃtevasinā vā sugr-
athitāvataṃsakāni vā suracitāni vividhaiḥ phalajaiḥ
śakunaiḥ

1442

D. 221, 17 1. ///+++sudarśane nagare caturvidhā kalpaduṣyavṛkṣāḥ
nilāḥ pītā lohitaḥ avadātāḥ caturvidhaiḥ kalpaduṣyaiḥ
tuṇḍi

D. 221, 20 2. ///+++taiḥ yādṛśam ākāṃkṣati devo vā devakanyā
vā saḥacittotpādāt tādṛśam haste prādurbhavati catur-
vidhā ābhara

D. 221, 22 3. ///+++ṇām hastopagānām pādogagānām guhyopagā-
nām pra[kā]śigānām yādṛśam ākāṃkṣati devo vā
devakanyā vā

D. 221, 23 4. ///+++..rbhavati ○ caturvidhā vādyabhāṇḍavṛkṣā
caturvidhānām vādyabhāṇḍanām viṇāveṇuvallarisugho-
ṣakāṇām

D. 221, 25 5. ///++..nyā vā sa ○ saḥacittotpādāt tādṛśam haste
prādurbhavaṃti caturvidhā sudhā nilā pītā lohita avadātā

D. 221, 27 6. ///++[va]kanyā vā saḥacittotpādāt tādṛśi haste
prādurbhavaṃti madhumādhavaḥ kādaṃbarī pānaṃ
grhāḥ kūṭāgārā harmyā

D. 221, 29 7. ///l. kanakāḥ nārīgaṇavirājitāpsaraḥsaṃghaṃ niṣevitaṃ
tūryatālābhiniṇāditaṃ yatra devās trāyastriṃśāḥ kriḍanti
ra

D. 222, 3 8. ///[ṇya]phalaṃ pratyanubhavaṃti devānām trāyast-
rīṃśānām sudharmānāpa devasabhā trīṇi yojanaśatāny
āyāmena trīṇi yoja

1443

- D. 222, 5 1. ///+[tā]ni vistareṇa samaṃtataḥ parikṣepeṇa navayo-
janaśatāny abhirūpā darśaniyā prāsādikā sphaṭikamayī
tasmān nagarād abhyudgatā
- D. 222, 7 2. ///..nāṃ māsanāni prajñaptāni yatra pṛthag dvātriṃ-
śater ūpendrāṇām āsanāni prajñaptāni trāyastriṃśatimaṃ
śakrasya devendrasya .e
- D. 222, 10 3. ///++[jño] māṃdhātur āsanaṃ prajñaptaṃ paścād
devās trāyastriṃśāḥ rājño māndhātur arghaṃ gṛhitvā
pratyudgatāḥ tatra ye puṇyavipākam a
- D. 222, 12 4. ///+++ . iṣṭāḥ a ○ [vaś]iṣṭā vahir avasthitāḥ rājā
māndhātā saṃlakṣayati yāny etāny āsanāni prajñaptā
ebhyo ya
- D. 222, 15 5. ///+++ . ty atha rā ○ jño māndhātur etad abhavad
aho vata me śakro devānām indro 'rdhāsanenopaniman-
trayetat saha
- D. 222, 17 6. ///++++[m] indro rājño māndhātur ardhāsanam
adāt* niṣaṅga rājā māndhātā śakrasya devānām indra-
syārdhāsanena khalu pa
- D. 222, 19 7. ///++++ . nā[m] indrasyaikāsane niṣaṅgayor abhūt
kaścid viśeṣo vābhiprāyo vā nānākaraṇaṃ vā yaduta
ārohapariṇāhe
- D. 222, 21 8. ///+++++śkalatayā vā varṇapuṣkalatayāḥ svara-
guptyā vā svaragupter nānyatra śakrasya devānām in-
drasyānimiṣite

1444

- D. 222, 23 1. ///+++++trāyastriṃśeṣu tiṣṭhataḥ ṣaṭ chakrāḥ cyutāḥ
tatra ca teṣāṃ devānāṃ devāsuraṃ saṃgrāmo bhavati

tatra yady asurāḥ pa

2. ///++++. drākārāṇi pālayitvāvatiṣṭhamte atha devāḥ parājiyamte te 'pi devapuryāṃ dvārāṇi badhvā prākārā
3. ///++++. rāḥ caturamgaṃbalakāyaṃ pannāpyāsaṃ cagulmakātum ktvāsa. m. vārām indram abhigatāy udvāya yakṣaiḥ śakra
4. ///++++. lu kaiṣi ○ [ka]jāniyā asurāḥ paṃcagulm-ātuktvā pratyupasthitāyante kṛtyaṃ vā karaṇiyāṃ vā tat kuruṣṭheti
5. ///++++[ga](ṃ)balakā ○ [ya]ṃ pannāpyāsaṃ pra-sthito 'surāṇāṃ yudvāya rājñā māṃdhātā trādṛṣṭvāb- hihitaḥ tiṣṭhantv aham eva
6. ///+.. kurtam ṣṭheti tato rājā māṃdhātā aṣṭādaśabhir gra koṭibhir uparivihāyasam abhyudgamyā guṇāsthā- lanam kṛtavāṃ
- D. 2235, 7. ///+.. t[i]kasyaiṣa guṇasabda iti taiḥ śrutam rājño māṃdhātur eṣa guṇasabda iti te tam śrutvā vismayam āpannāḥ yāvad rājā mā..
- D. 223, 8 8. ///. teṣāṃ devāsurāṇāṃ yudhyatām rathā vaihāyase- samaṃ tiṣṭhamti na kasyacid adhiko hino vā rājñas tu māṃdhātu sarveṣāṃ a[py e]

1445

- D. 223, 11 1. ///sam abhyudgamyo 'vasthitaḥ te 'surāḥ kathayamti ka eṣo 'smākam upari vihāyasam abhyudgataḥ tai śrutam eṣa manuṣyarājā māṃdhātā nā
- D. 223, 14 2. ///. [vi]pākamaheśākhyo 'yam satvo yasyāsmākam upari vihāyasam ratho gacchatiti te 'titā bhagnāḥ parā-

jitāḥ parāprṣṭhi

- D. 223, 17 3. /// ++ (rā)jā māṃdhātā kathayati kasya jaya ity
amātyāḥ ka[thaya]ṃ[t]i devas[y]a jaya iti rājā saṃl-
akṣayaty aham eva devānām
- D. 223, 19 4. /// + + + ... aṭṭha rājño ○ māṃdhātur etad abhavad asti
me jambudvīpaḥ riddhaś ca sphītaś ca kṣemaś ca sub-
hikṣaś cākīrṇabahunama
5. /// + + + + g(o)dāni ○ yatrantara kuhaś ca dvīpaḥ
saṃti me saptaratnāni asti me sahasraṃ putrāṇām
śūrāṇām virāṇām
- D. 223, 21 6. /// + + + + . nām vṛṣṭaṃ me 'ntaḥpure saptāhaṃ [h]-
iraṇyavarṣaṃ adhirūḍho 'śmiṃ devāṃs trayastrīṃśāṃ
praviṣṭo 'smin sudharmā[m] yāṃ deva
- D. 223, 25 7. /// + + + + [ṇārdhā]saṇaṃ aho vatāhaṃ śakraṃ devā-
nām indram asmāt sthānāc cyāvayitvā svayam eva
devānām ca manuṣyāṇām ca
- D. 223, 28 8. /// + + + + [ci]ttotpādāt mahārāja rāja māṃdhātā
tasyā riddheḥ parihiṇo jambudvīpe pratyaṣṭhāt kharam
ābādhaṃ praveditayān*//

1446

- D. 224, 1 1. /// + + + + (rā)jño māṃdhātur amātyagaṇamahā[m]-
ātrā rājyakarttāro mantrasahajivino yena rāja māṃdhātā
tenopasaṃkrāṃ
- D. 224, 3 2. /// + + + + m idam avocat* bhaviṣyanti khalu deva-
syātyayāt paścimā janapadāḥ praṣṭāraḥ kiṃ bhavaṃto
rājñā māṃdhātrā maraṇa
- D. 224, 5 3. /// + + + + . . . yaṃ kiṃ vyākuryāma saced vogrāma-
ṇyo mamātyayāt paścimā janapadā upasaṃkramyaivaṃ

pr̥ceheyus teṣāṃ yū

- D.224, 8 4. ///++++[m]āndhā ○ tā saptabhi ratnaiḥ saman-
vāgata catasr̥bhīś ca mānuṣikābhi riddhibhiḥ caturṣu
dvīpeṣu rājayaiśva
- D.224, 10 5. ///++++striṃsāṃ ga ○ tvā atṛpta eva paṃcānāṃ
kāmaguṇānāṃ kālagataḥ gāthās ca bhāṣate// na kārṣā-
paṇava
- D.224, 13 6. ///++++alpāsvādāṃ bahuduḥkhāṃ kāmāṃ vijñāya
paṇḍitaḥ// api divyeṣu kāmeṣu ratim̄ naivādhigacchati/
tṛṣṇākṣayo rato
- D.224, 15 7. ///++kaḥ// parvato 'pi suvarṇasya samo himavatā
bhavet* nālam ekasya tad vittam̄ iti vidvāṃ samācaret*
// yaḥ prekṣate duḥkham̄ ato
- D.224, 18 8. ///m sa katham̄ rameta/ loke hi śalyam̄ upadhiṃ viditvā
tasyaiva dhīro vinayāya śikṣet*// tad anenaiva te mahā-
rāja paryāyenaivaṃ v.

1447

1. ///..manuṣyāmanuṣya loke ye paṃcānāṃ kāmaguṇānāṃ
traptāḥ pratimānarūpāḥ kālam̄ kurvvaṃty atha ca punar
bahutarakāste manuṣyāmanu
2. ///..maguṇānāṃ atṛptaḥ a[prat]imānarūpāḥ kālam̄
kurvvaṃti tato rājā māndhātā nirargatum̄ yajñam̄ iṣy-
yāgāthe bhāṣate/ alpakaṃ ji
3. ///++..ṃ karaṇiyāni puṇyāni duḥkhāṃ syākṛtapuṇ-
yato/ tasmād vipuṇyakāmena deyaṃ dānaṃ yathā vidhiḥ
kṛtapuṇyahisodaṃ teṣo
4. ///++++..majāna pa ○ daiḥ śrutam̄ rājā māndhātā glāno
maraṇāvasthita iti sr̥tvā ca punar anekāni prāṇīśatasaha

- D. 224, 25 5. ///+ + + + .. pasam ○ kramtāni rājño tasya janakāyasya
tāvaṃ vidhā kameṣv ādinavakathā kṛtā gṛhāśramapada-
syādi
- D. 224, 28 6. ///+ + + + + .. ya ○ thānekāni prāṇisatasahasrāṇi
riṣayaḥ pravrajya gṛhāśramapadāny apahāya vanam
saṃśṛtā
- D. 224, 30 7. ///+ + + + + .. meṣu kāmaccchandaṃ prahāya tadbahu-
lavihāriṇi brahmālokasabhāgatāyām u[pa]pannā[ni] yāv-
ac ca mahārāja
- D. 225, 1 8. ///+ + + + + [ta]vāṃ yāvaca ca yauvarājyaṃ kāritavāṃ
yāvaca ca jāmbūdvīpe mahārājyaṃ kāritavāṃ yāvaca ca
pūrvavidehe varagodāni
- 1448
- D. 225, 4 1. ///+ + + + + .. u parvateṣv avasthito yāvaca ca devāṃ
trāyastrimśāṃ gandhāvasthitaḥ atrāntarāc caturdaśo-
taraṃ śakraśataṃ cyutaṃ śakrasya mahārā
- D. 225, 6 2. ///+ + + + + yan manuṣyāṇaṃ varṣasata[ṃ] tad devā-
nāṃ trāyastrimśānāṃ ekaṃ rātriṃdivasaṃ tena rātrin-
divasena trimśadrātrakena māsenā dvā
- D. 225, 9 3. ///+ + + + + .. hasraṃ devānāṃ trāya[s]trimśānāṃ
āyuṣ pramāṇaṃ tad bhavati mānuṣikayā gaṇanayā tisro
varṣakoṭyaḥ ṣaṣṭiṃ ca varṣa
- D. 225, 12 4. ///+ + + + + (r)[ā]jā mā ○ ndhātā devāṃn trāya-
strimśān abhirūḍhaḥ evaṃvidhaṃ cittam utpādita vā [a]-
ho vata me śakro devānāṃ indro 'rdhā
- D. 225, 14 5. ///+ + + + .. na kāle ○ na te[na sama]yena [ś]akro de-
vānāṃ indro babhūvaḥ yasmīṃ samaye rājño māndhātur
evaṃvidhaṃ cittam utpannaṃ

- D. 225, 17 6. ///+ + +[s]thānās cyāvayitvā svayam eva devānām
ca manuṣyāṇām ca rājyaīsvaryādhipatyam kārayeyam
kāśyapaḥ samyaksambuddhas tena kāle
- D. 225, 20 7. ///+ + . nām indro babhūva abhimaheśākhyā satve cit-
taṃ pradūṣitam atas tasyā riddheḥ parihinaḥ jambūdvīpe
pratyasṭhāt* kharam ābādham prave
- D. 225, 22 8. ///. [m]āraṇāntiki kiṃ manyase mahārāja yo 'sau
rājā māndhātā aham eva sa tena kālena tena samayena
yat mayā iyaṃ taṃ satvahitaṃ

1449

- D. 226, 12 1. ///gataṃ api tv asty etad anuttarāyāḥ samyaksambodhe
hetumātrakaṃ pratyayamātrakaṃ sambhāramātrakaṃ
rājā saṃśayajāto buddham bhagavaṃtaṃ pṛcchati
- D. 226, 14 2. ///+ . . . m yasya karmaṇo vipākena saha cittaṭpādād
antaḥpure saptāhaṃ hiraṇyavarṣaṃ pravṛṣṭaṃ bṛtapūrva
[m] mahārājo 'tite 'dhvani [sa]rvābhībhū
- D. 226, 17 3. ///+ + . to 'rhan samyaksambuddho vidyācaraṇasaṃ-
pannaḥ [s]ugato lokavid anuttaraḥ puruṣadamyasārathiḥ
śāstā devamanuṣyāṇām buddho bhaga
- D. 226, 19 4. ///+ + + . ṣṭhīdārako ○ cirapraṭiṣṭhitaḥ dharmatā khalu
tatra viṣaye yā dārikā aciropdhā bharttari pravāhanakena
pratipā
- D. 226, 22 5. ///+ + + + . badhukāḥ svā ○ mine tu praḍiyate tatra
bharttātām ādāya svagrhaṃ gacchaṃti sa ca śreṣṭhi-
dārakaś catūratnamayāni pu
- D. 226, 24 6. ///+ + + + . ṛhaṃ saṃprasthito yāvad asya gacchato
'ntas māрге 'bhimukhaṃ sarvābhībhūḥ samyaksambud-
dho janapadacārikam cara[nn anu]pūrveṇā

- D. 226, 27 7. ///+++++[la]mkr̥tam asecanakadarśanam ativā
prasāda utpannaḥ tato 'sau prasādāt prikṛtā cetasā
yānād' avatirya taṃ bhagavaṃtaṃ taiś ca
- D. 226, 29 8. ///+++++ ca puṣpāṇi sarvābhībhūva nāma samya-
ksaṃbuddhena tathādhiṣṭhitāni yathā sakaṭīcakramā-
trāṇy abhinirvṛttāni vitānaṃ ca bā
- 1450
- D. 227, 3 1. ///++++. sādajāto gāthāṃ bhāṣate/ anena dānena
mahadgatena buddho bhaveyaṃ sugata svayaṃbhūḥ
atirṇas ca tārayeya mahamja
- D. 227, 8 2. ///++++. ḥ sarvābhībhūr me bhagavāṃ maharṣir
āvakirṇō... puṣpair, noramaiḥ praṇidhīś ca me tatra
kr̥tā hy udārā akāṃkṣate idam uttamaṃ
- D. 227, 12 3. ///++++. prāptā hi saṃbodhir anuttarā śiva/ vṛṣṭaṃ
ca saptāhaṃ hiraṇyavarṣaṃ mūrdhāta rājasya balakāya-
sya tasyaiva puṇyasya vipā
- D. 227, 15 4. ///++++bhūva/ mahā ○ sudarśanasya ramaṇiyā
kuśavatī nāma sā purī bābhūvaḥ kiṃ bhadaṃta rājñā
māndātrā karma kṛtaṃ yasya
- D. 227, 19 5. ///++++jyaiśvaryā ○ dhipatyam kṛitavāṃ yāvad
devaṃ trāyastriṃśān abhirūḍhaḥ bhūtapūrvaṃ mahārājā-
tite dhvani vipaśyī nā
6. ///++++. caraṇa saṃpannaḥ sugato lokavid anu. . . ḥ
puruṣadamyasārathiḥ śāstā devamanuṣyaṇaṃ buddo
bhagavān* sa janapadacārikāṃ
- D. 227, 24 7. ///++jadhānim anuprāptaḥ atha vipaśyī samyaksāṃ-
buddh[ah p]ūrvāhṇe nivāsyā pātracivaram ādāya band-
humatiṃ rājadhāniṃ piṃḍāya prāvīkṣat*

D. 227, 26 8. ///baṇi tasya vipaśyinaṃ samyaksambuddham aseca-
kadarśanarūpaṃ dṛṣṭvā adhikaḥ [pra]sādo jā[taḥ] tena
prasā[da] jātena mudgānāṃ muṣṭi mṛśya pātre

1451

- D. 227, 30 1. ///..ta .y. pātre patitā ekaḥ kaṭam āhatya bhūmau
patitaḥ avasiṣṭaḥ pātram asamprāptā evam bhūmau
patitā tato 'sau baṇ[i]k prasādajātaḥ pra
- D. 228, 1 2. ///..na dānena mahadgatena buddho bhaveyaṃ sugataḥ
svayaṃbhūḥ tirṇaś ca tārayeya maḥaṃ janaughā na
tāritā ye purimair [j]inendraiḥ kiṃ manyase
- D. 228, 5 3. ///+++[ṇ]i[g] aham eva sa tena kālena tena sama-
yena yan mayā vipaśyinaḥ samyaksambuddhasya prasā-
dajātena mudgānāṃ muṣṭiḥ pātre kṣiptā
- D. 228, 8 4. ///++++ [a]vasiṣṭā bhū ○ mau patitā tasya karmaṇo
vipākena yāvac caturṣu dvipeṣu rājyaiśvaryādhipatyam
kāritam yad asau mudga
- D. 228, 10 5. ///++++..ta tasya ka ○ rmaṇo vipākena yā[vat
trāyas]triṃ[śā de]vān abhirūḍhaḥ sace mahārāja sa
mudgaḥ pātre patito bhavi
- D. 228, 13 6. ///+++++ [y]āvad deveṣu ca manuṣye[ṣ]u ca rāj-
yaiśvaryādhi[pa]tyam kāritam abhaviṣyat yathāsāv
utkariko baṇik māndhātā sa tena kālena tena
- D. 228, 16 7. ///+++++..gavati mahākāruṇike kārah kṛtā atyar-
thaṃ mahāphalā bhavaṃti mahānuśaṃsā/ tasmāt tarhi
te mahārāja evaṃ śikṣitavyam ya
- D. 228, 20 8. ///+++++//māndhātāvadānaṃ samāptam// //
punar api mahārāja yan mayā anuttarāṃ samyaksam-
bodhiṃ prārthayatā satva